

ЖУРНАЛІСТИКА В УМОВАХ КОНФЛІКТОГЕННОГО СЕРЕДОВИЩА: ЗАГАЛЬНІ ПРИНЦИПИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Дар'я Виставкіна,

канд. соц. наук, доцент кафедри

журналістики, реклами та медіакомунікацій

Одеського національного університету імені І. І. Мечникова

e-mail: d_vystavkina@onu.edu.ua

Останнім часом світ побачив, наскільки крихка соціальна рівновага та яку роль відіграють медіа в ескалації конфліктів. Інформаційний бум та гегемонія соціальних мереж продемонстрували ризики гібридних війн, силу «гнучкої влади» образів та активних спільнот. Стаття присвячена етичним питанням ролі журналістики під час конфліктів, можливостям журналістів у зниженні ризиків виникнення насилля в конфліктогенному середовищі та підвищення ефективності у пошуках альтернативних рішень розв'язування конфліктів. У результаті аналізу різних джерел ставиться питання про відповідальність журналістів за вибір певної моделі журналістської практики під час конфлікту: від об'єктивної та нейтральної позиції спостерігача — до активної пропаганди й адвокації за мир.

Ключові слова: конфліктогенне середовище, стадії конфлікту, конфліктно-сенситивна журналістика.

Актуальність дослідження. Постановка проблеми та її зв'язок із науковими й практичними завданнями.

Глобалізаційне суспільство поставило перед людством багато викликів, які створюють конфліктогенне середовище. За останні півстоліття культурне розмаїття інформаційного й соціального

просторів стало фактором ризику виникнення конфліктів на расових, національних, релігійних, гендерних, вікових та інших підставах. Незважаючи на політкоректні зусилля, багато членів різних соціальних груп і спільнот досі ще відчують тиск та вразливість власної ідентичності, що призводить до соціально-психологічного напруження, конфліктів і насилля.

Розгойдуванню конфліктних ситуацій сприяють соціальні мережі та лідери громадських думок, які тематизують та поляризують інформаційний простір. Крім того, у соціальних мережах відбувається консолідація диспозиційних соціальних сил. Саме активісти, громадянська та сенситивна журналістика уможливили протестні демонстрації в Білорусі, рух BLM тощо, і це явище вже має свою історію. Так, 2010 року неабияку роль у розповсюдженні «арабської» весни відіграли саме соціальні мережі. Сьогодні інформаційні технології та публічні практики, від громадянської до традиційної журналістики, забезпечують динаміку соціальних рухів.

Проблематика розвитку журналістських практик в умовах ризиків структурних конфліктів є надзвичайно актуальною, особливо сьогодні, на нашій території, коли Україна стикнулася з політичним розколом, озброєним конфліктом, національними та мовними суперечностями, розмежуванням у Церкві тощо.

Останнім часом з'являється все більше статей, сайтів і методичних посібників, які містять теоретичні положення й практичні рекомендації для журналістської практики під час конфліктів. Так, сайт Media Sapiens [17] сприяє загальній медіаграмотності користувачів інформаційних ресурсів, а також містить основи медіаосвіти. Сайт Media.Lab [18] розкриває специфіку медіа як посередника конфліктів. Крім того, ОБСЕ підготувало для українських медійників методичний посібник із конфліктно-сенситивної журналістики [3]. Зі зростанням локальних воєнізованих

конфліктів збільшилася кількість статей миротворчого напрямку саме для журналістів [20;16]. Здається, це стає надто важливим, особливо в ракурсі того, що сучасні медіа здатні імітувати та провокувати насилля в суспільстві, створюючи симулятивну реальність [1]. Взагалі, гостро постало питання війни в контексті ери постправди [5; 6; 9; 10], активно дискутується проблема відповідальності медіа перед громадськістю [2; 8; 11; 12; 13] з метою підвищення довіри до них [4; 7] та зниження кількості й інтенсивності суспільних конфліктів під впливом медіа [14; 16; 19; 20].

Безумовно, фактори конфліктогенності суспільства впливають на журналістську етику, жанри та принципи, зокрема обумовили формування конфліктно-сенситивної журналістики та концепту розбудови миру засобами ЗМІ. Незважаючи на позитивні ефекти впровадження нових принципів у журналістику, вона, як і раніше, залишається дволиким Янусом: може сприяти нетерпимості між різними соціальними групами, поширюючи дезінформацію та маніпулюючи, або навпаки — бути інструментом вирішення конфліктів, надаючи достовірну інформацію, яка ґрунтується на повазі до прав людини та різноманітності поглядів. Неоднозначної оцінки щодо ролі ЗМІ в ескалації конфліктів додає той факт, що іноді формально «правильно» висвітлюючи конфлікти, журналісти, тим не менше, впливають на конфліктну ситуацію, формують певне ставлення до однієї зі сторін. І не завжди наслідки є очікуваними чи бажаними з точки зору можливих соціальних сценаріїв.

Мета дослідження — схарактеризувати загальні принципи журналістських практик, які з'явилися під впливом конфліктогенності сучасного інформаційного простору.

Виклад основного матеріалу дослідження.

1. Конфлікти є невід'ємною частиною людської історії та особистого життя. Вони виникають через нерівномірний розподіл

ресурсів, відсутність комунікацій між людьми (внутрішньогрупові конфлікти з приводу гендеру, віку, мови, національної та расової приналежності тощо), напруженість у стосунках через релігійні, політичні, етнічні питання, які відображають різницю в цінностях.

Онтологічна причина конфліктів полягає в суперечностях соціального порядку та провокуванні соціальних змін. Розуміння природи конфліктів та їхній вплив на суспільство завжди турбували філософів, богословів, державних діячів, істориків. Уперше конфлікт як багатозначне явище розглянув Адам Сміт у праці «Дослідження природи та причин багатства народів», де розглянув розподіл суспільства на прошарки, економічну конкуренцію та боротьбу між класами як підґрунтя конфліктів. У соціологічній теорії сформувалося два погляди на конфлікти: 1) як до аномалії соціальної системи, яка втратила рівновагу (Т. Парсонс, Є. Дюркгейм, Н. Смелзер); 2) як до невід'ємної частини суспільства, яке має протилежні цілі, позиції, думки суб'єктів взаємодії (Дж. Тернер, Р. Дарендорф, П. Коен). Слід зауважити, що оцінка конфлікту як умовно «патогенного» або «здорового» значною мірою залежить від того, на якому рівні соціальної структури він розгортається — мікро-, мезо-, макро-, а також його наслідків. Не кожен конфлікт призводить до насилля. Насилля — це вже результат конфлікту, який може бути актуалізованим через різні дії, слова, відношення, структури й системи та мати фізичні, психологічні, соціальні, культурні, екологічні наслідки.

Окрему роль у збалансованості інформаційного поля, підтриманні різноманіття культури, наслідуванні принципів політкоректності відіграє журналістика, яка відповідає за формування масових стереотипів, уявлень та настроїв. Так, необережне згадування національності або релігійної приналежності при висвітленні кримінальної справи може спровокувати неприязнь, конфлікт чи

насилля між соціальними спільнотами на підставі національної приналежності. Водночас замовчування присутності національного або релігійного фактора в кримінальних справах або відмова його фіксувати може спричинити відчуття небезпечності та незахищеності іншими членами суспільства, бажання взяти справу під власний контроль та підштовхнути до самосуду.

Таким чином, журналістика виступає інформаційним каталізатором конфліктів, викриваючи вже означені соціальні суперечності на мікро-, мезо- та макрорівнях соціальної структури. Саме тому відповідальність медіа простирається далеко за рамки об'єктивного висвітлювання інформації і містить певний вибір, який має, зокрема, й етичний вимір.

2. Загальне питання, яке постає перед журналістами та практиками-миротворцями: на якій стадії необхідне втручання та врегулювання конфліктів?

На це питання не існує єдиної відповіді. Можемо сказати, що будь-яка ситуація потенційно містить конфлікт, бо в ній задіяні суб'єкти, нерівні в володінні ресурсів — економічних, політичних (владних), соціальних та символічних. Між ними виникає боротьба, яка матиме як конструктивні наслідки (наприклад, кооперація чи «здорова» конкуренція), так і деструктивні. Якщо в класичній теорії вважалося, що конфлікт повинен «дозріти», деякі сучасні автори наполягають, що конфлікт повинен бути вирішений ще на ранній стадії, попередивши насильство та втрати сторін [15]. Ефектами цього підходу є розвиток практик фасилітації, переговорів тощо.

У журналістиці позиція випередження конфліктів вимірюється сенситивністю публікацій до різних соціальних груп, меншин, спільнот, розвивається певна термінологія, рівність у представленості позицій та інше.

Якщо ж говоримо про стадію насилля, то конфліктно-сенситивний підхід у журналістиці полягає в тому, щоб доносити до аудиторії перевірену інформацію під час ескалації конфлікту, і це потребує додаткових журналістських навичок.

3. Принципи журналістики під час ескалації конфлікту.

Перш за все, журналісти мають усвідомлювати вирішальну роль журналістики під час конфлікту. Під час конфліктів недостатньо об'єктивно надавати факти чи опозиційні погляди, бо саме вони можуть спровокувати новий виток насилля в спіралі конфлікту. Журналісти мають знати більше про причини конфліктів, як конфлікти розгортаються та закінчуються, а також знати, де шукати причини виникнення конфліктів та шляхи їхнього вирішення. Конфліктно-сенситивна журналістика визнає те, що проблема виходить за рамки будь-якої ситуації та має коріння, яке необхідно критично вивчати. Саме тому журналісти повинні надавати факти з урахуванням ширшого контексту, коли поодинокі випадки є частиною більшого цілого, а окремі люди — частиною складної матриці, яка постійно змінюється [20].

Так, наприклад, чутливий до конфліктів журналіст в історії про порушення режиму вогню досліджує та висвітлює не тільки самі випадки, а й причини порушення та як їх можна уникати в майбутньому. Журналіст у цьому випадку взаємодіє із зацікавленими сторонами, досліджує їхнє занепокоєння та моделює стратегії розвитку подій. При цьому журналісти мають активно шукати альтернативи мирного розв'язування конфліктів.

Конфліктно-сенситивний підхід має на меті враховувати та гучно визнавати конгруентність між журналістськими діями та контекстом ситуації, а також між діями та прагненням до мінімізації негативного впливу й максимізації позитивного впливу під час конфлікту, враховуючи пріоритети сторін.

Вплив конфліктно-сенситивної журналістики не обов'язково є прямим та зазвичай пов'язується з непрямими вигодами. Конфліктно-сенситивна журналістика має схожість з посередництвом у конфліктах і може відігравати вроджену або ненавмисну роль у побудові миру, надаючи інформацію, необхідну для процесу вирішення конфліктів.

4. Історія формування сучасних принципів конфліктно-сенситивної журналістики та перспективи розвитку.

Розвиток конфліктно-сенситивної журналістики припадає на середину 90-х років ХХ століття. У 1995 році, спочатку в Руанді, а потім у 1998 році в Індонезії почали впроваджувати програму з розвитку навичок у журналістів, які включали проблеми конфлікту, реакції й відповідальність журналістів та врахування можливих впливів на вирішення конфліктів. Журналісти почали відігравати значну роль у створенні сприятливих умов у вирішенні конфліктів.

Наприкінці ХХ століття журналісти, науковці та аналітики конфліктів почали дискусію щодо миротворчої функції журналістики. Першими лідерами цього заходу були британські журналісти Джейк Лінч та Аннабель Макголдрик, котрі намагалися застосувати аналіз Гальтунга до практик, які застосовують професійні репортери та редактори. Відповідно до ідеї Гальтунга, вирішення конфлікту можливе лише тоді, коли обидві сторони виграють, знаходячи модель «win-win». Причому, знайдена стратегія обов'язково повинна включати взаємозобов'язаність сторін та визнання загальнолюдських потреб, право на життя, безпеку, добробут, свободу й ідентичність [19].

Миротворча журналістика — це новий жанр чи практика журналістики, які позиціонують забезпечення миру як важливу цінність і визначають його як певний ракурс, точку зору, через яку можна бачити, повідомляти про події та створювати інформацію.

Але не всі поділяють оптимізм миротворчої журналістики. Так, Томас Ханіц нагадує, що виробництво новин та журналістська

практика мають інституціональний характер, де діють як внутрішні фактори (наприклад, професійна етика, яка не включає промоцію за мир), так і зовнішні (конкуренція між видавництвами та службами новин чи інтереси власників медіа, державні інтереси тощо). Саме тому миротворча журналістика виглядає в його очах наївною.

Насправді, на противагу критиці, спостерігаємо розвиток не тільки об'єктивної, але й журналістики відкритого просування цінностей миру, яка існує за кошти неурядових громадянських і всесвітніх організацій, фондів, наприклад, Форуму ZFD, IREX, OBSE, UNESCO та інших.

Висновки та перспективи дослідження.

Підсумовуючи, зазначимо, що зараз розвиток журналістики в конфліктних зонах йде ідентифікованими шляхами. Ініціативи з розвитку засобів масової інформації, описані як підтримка, проте опосередковано, врегулювання конфліктів можна диференціювати за п'ятьма категоріями діяльності [19]:

- 1) звичайна журналістська підготовка;
- 2) посилення чутливості журналістів до їхнього впливу на конфлікт;
- 3) відверта журналістська адвокація за мир;
- 4) меншою мірою журналістське, але навмисне використання засобів масової інформації для конкретного впливу на аудиторію щодо миру;
- 5) пряме звернення до провоєнних ЗМІ чи ворожих виступів, сили та інших способів.

Який би зі шляхів ми не обрали, матимемо справу з наслідками журналістської діяльності під час конфліктів, особливо якщо потрібно визначитись із позицією, просуваючи певні цінності й рішення. Рано чи пізно постають питання морального вибору та відповідальності за певний світогляд. Зрештою, маємо зіткнутися

з такими категоріями, як «істина» або «правда», та з'ясувати їхній сенс в епоху метамодерну й постправди.

Література:

1. Бодрияр Ж. Дух терроризма. Войны в Заливе не было. Москва: Рипол классик, 2016. 224 с.
2. Етика в редакційному повсякденні. Київ: Академія Української преси, Центр Вільної преси, 2010. 228 с. URL: <https://fnst.org/sites/default/files/uploads/ethikukr.pdf> (дата звернення: 30.11.2020).
3. Журналістика в умовах конфлікту: передовий досвід та рекомендації: Посібник рекомендацій для працівників ЗМІ. Київ: «Компанія ВАІТЕ», 2016. 118 с. URL: <https://www.osce.org/uk/ukraine/254531> (дата звернення: 30.11.2020).
4. Каверіна А. Довіра до конвергентних медіа в Україні: автореф. дис... канд. соціол. наук : 22.00.04. Харків : Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна, 2017. 18 с. URL: <http://dissertations.karazin.ua/sociology/resources/3fe37f11f265b25ebf23314814ba3007.pdf> (дата звернення: 30.11.2020).
5. Ковальчук В. Політична дегенерація і мирні симулякри. URL: <https://intermarium.org.ua/politychna-degeneraciya-i-murni-symulyakry/> (дата звернення: 30.11.2020).
6. Корабльова В. М. Сучасна війна: віртуальна гра чи травма реального? *Гуманітарний вісник ЗДІА*. 2012. №51. С. 149–156. URL: http://www.zgia.zp.ua/gazeta/visnyk_51_149.pdf (дата звернення 30.11.2020).
7. Кострубська Г. Причини падіння довіри до ЗМІ в сучасній Україні *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова*. Вип. 24. 2018. URL: <http://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/123456789/25257/1/21.pdf> (дата звернення: 30.11.2020)

8. Кузнецова О. Ціннісно-орієнтаційна, регулятивна функція журналістської етики. *Міжнародна науково-практична конференція «Морально-етичний дискурс сучасних ЗМІ в координатах викликів доби»*. Буча. 2016. С. 27–30.
9. Кулеба Д. Війна за реальність: як перемагати у світі фейків, правд і спільнот. Київ: Книголав, 2019. 384 с. (Серія «Полиця нон-фікшн»).
10. Парахонський Б., Яворська Г. Онтологія гібридної війни: гра прихованих смислів. *Стратегічна панорама*. №1. 2017. С. 7–16.
11. Приступенко Т. Теорія журналістики : етичні та правові засади діяльності засобів масової інформації: навч. посібн. Київ: Інститут журналістики, 2004. 375 с.
12. Родик Г. Роль засобів масової комунікації в міжетнічних конфліктах панорама політологічних студій: *Науковий вісник Рівненського державного гуманітарного університету*. Вип. 8. 2012. С. 231–236.
13. Трегуб К. Мас-медіа як суб'єкт соціальної відповідальності. *Актуальні проблеми філософії та соціології*. 2015. Вип. 4. С. 136–140
14. Conflict-Sensitive Journalism Teaching Guide: Philosophy and Practice. URL: www.forumzfd.de/system/files/document/Philosophy%20and%20Practice.pdf (дата звернення: 30.11.2020)
15. Furlong G. T. The conflict resolution toolbox: models and maps for analyzing, diagnosing, and resolving conflict — John Wiley & Sons Canada, Ltd., 2005. 253 p.
16. Koop A. Conflict Sensitive Journalism. *A Toolbox for High Quality Conflict and Crisis Reporting*. URL: <https://www.thepeacebuildingpractitioner.org/peace-journalism-conflict->

- journalism-key-principles-part-ii/ (дата звернення: 30.11.2020)
17. Mediasapiens. URL: <https://ms.detector.media> (дата звернення: 30.11.2020)
18. Medialab.online. URL: <https://medialab.online/news/kursconflict/> (дата звернення: 30.11.2020)
19. Ross H. Conflict-sensitive reporting: state of the art. *A course for journalists and journalism educators*, 2009. 54 p. URL: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000186986> (дата звернення: 30.11.2020)
20. Sanjana H. Conflict Sensitive Journalism. URL: <https://sanjanah.wordpress.com/conflict-sensitive-journalism/> (дата звернення: 30.11.2020)

УДК: 341.64(4):39.316.4

DOI: 10.18524/2308-3255.2020.26.225305

**Журналистика в условиях конфликтогенной среды:
основные принципы и перспективы**

Дарья Выставкина,

канд. соц. наук, доцент кафедры

журналистики, рекламы и медиакоммуникаций

Одесского национального университета имени И. И. Мечникова

e-mail: d_vystavkina@onu.edu.ua

За последние годы мир увидел, насколько хрупко социальное равновесие и какую роль играют СМИ в эскалации конфликтов. Информационный бум и гегемония социальных сетей продемонстрировали риски гибридных войн, силу «гибкой власти» образов и активных сообществ. Статья посвящена этическим вопросам активного вмешательства журналистики в разрешение конфликтов, возможностям журналистики в снижении

рисков возникновения насилия в конфликтной среде и повышения эффективности при поисках альтернатив при эскалации конфликтов. В результате анализа различных источников ставится вопрос об ответственности журналистов за выбор той или иной модели журналистской практики во время конфликта: от объективной и нейтральной позиции наблюдателя — к активной адвокации и пропаганды за мир.

Ключевые слова: конфликтная среда, стадия конфликта, конфликтно-сенситивная журналистика.

UDC 341.64(4):39.316.4

DOI: 10.18524/2308-3255.2020.26.2

Journalism in conflictogenic environment: general principles and prospects

Daria Vystavkina,

PhD (Sociology), Associate Professor of the Journalism,
Advertising and Media Communications Chair,
Odessa I. I. Mechnikov National University
e-mail: d_vystavkina@onu.edu.ua

Recently, the world faced with a fragileness of social balance and destructive functions of the media while the escalation of the conflicts. The information boom and hegemony of social networks have demonstrated the risks of hybrid wars, the power of “flexible power” of images and active communities. Journalism acts as an information catalyst for conflicts, exposing existing social contradictions at the micro, meso and macro levels of the social structure. That is why the responsibility of the media extends far beyond the objective coverage of information and contains a certain choice, which has also an ethical dimension.

The article focuses on the ethical issues of the role of journalism in conflict, the ability of journalists to reduce the risk of violence in a conflict-ridden environment, and to increase efficiency in finding alternative solutions to conflict resolution. It raises the question of the constructive and destructive consequences

of the conflict, as well as discusses the issues of the stage of the conflict, at which journalistic interventions are possible. The main thesis of the article relates to the principles of conflict-sensitive journalism, how idealistic they are and what organizations are interested in developing and promotion of the peace-building journalism.

The analysis of various sources raises the question of the responsibility of journalists for choosing a particular model of journalistic practice during a conflict: from the objective and neutral position of the observer to active intervention as advocacy for peace and peace-building. The final conclusion is whichever path is chosen, finally we are facing the consequences of journalistic activity, the questions of moral choice and responsibility for a certain worldview. Ultimately, we need to disclose the category “truth” and find out its meaning in the epoch of metamodernism and post-truth.

Keywords: conflict-generating environment, stages of conflict, conflict-sensitive journalism.

References:

1. Bodriyyar, Zh. (2016). Dukh terrorizma. Voyny v Zalive ne bylo [The spirit of terrorism. There was no war in the Gulf]. Moscow : Ripol Classic [in Russian].
2. Etika v redakciynomu povsyakdenni (2010). [Ethics in editorial everyday life]. Kyiv. URL: <https://fnst.org/sites/default/files/uploads/> (accessed: 30.11.2020) [in Ukrainian].
3. Zhurnalistyka v umovakh konfliktu: peredovyy dosvid ta rekomendatsiyi: Posibnyk rekomendatsiy dlya pratsivnykiv ZMI (2016). [Journalism in Conflict: Best Practices and Recommendations: A Handbook of Recommendations for Media Workers.]. Kyiv. URL: <https://www.osce.org/uk/ukraine/254531> (accessed: 30.11.2020) [in Ukrainian].
4. Kavyerina, A. (2017). Dovira do konverhentykh media v Ukraini [Trust in convergent media in Ukraine]. Thesis of the Phd Dissertation. URL: <http://dissertations.karazin.ua/sociology/resources/3fe37f11f265b25ebf23314814ba3007.pdf> (accessed: 30.11.2020) [in Ukrainian].
5. Kovalchuk, V. Politychna deheneratsiya i myrni symulyakry [Political

- degeneration and peaceful simulacrum]. URL: <https://intermarium.org.ua/politychna-degeneraciya-i-myrni-symulyakry/> (accessed: 30.11.2020) [in Ukrainian].
6. Korablova, V. (2012). Suchasna viyna : virtual'na hra chy travma real'noho? [Modern war: a virtual game or a real trauma?]. *Humanitarnyy visnyk ZDIA*. 2012. №51. С. 149–156. URL: http://www.zgia.zp.ua/gazeta/visnyk_51_149.pdf (accessed: 30.11.2020) [in Ukrainian].
 7. Kostrubaska, H. (2018). Prychyny padinnya doviry do ZMI v suchasniy Ukraini [The reasons for the decline in trust in the media in modern Ukraine]. URL: <http://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/123456789/25257/1/21.pdf> (accessed: 30.11.2020) [in Ukrainian].
 8. Kuznetsova, O. (2016). Tsinnisno-oriyentatsiyna, rehulyatyvna funktsiya zhurnalisty'koyi etyky [Value-oriented, regulatory function of journalistic ethics]. *Moral and ethical discourse of modern mass media in the coordinates of the challenges of the day*. Proceedings of the International Scientific and Practical Conference. Bucha. pp. 27–30 [in Ukrainian].
 9. Kuleba, D. (2019). Viyna za realnist : yak peremahaty u sviti feykiv, pravd i spilnot. [The war for reality: how to win in the world of fakes, truths and communities] Kyiv. [in Ukrainian].
 10. Parakhonsky, B., Yavorska, H. (2017). Ontolohiya hibrydnoyi viyny: hra prykhovanykh smysliv [Ontology of hybrid warfare : a game of hidden meanings]. *Strategichna panorama*. Issue 1 [in Ukrainian].
 11. Prystupenko, T. (2004). Teoriya zhurnalistyky : etychni ta pravovi zasady diyalnosti zasobiv masovoyi informatsiyi [Theory of journalism : ethical and legal principles of mass media activity] Kyiv: Institute of Journalism. [in Ukrainian].
 12. Rodyk, G. (2012). Rol zasobiv masovoyi komunikatsiyi v mizhetnichnykh konfliktakh [The role of mass media in interethnic conflicts]. *Panorama politologichnih studij : Naukovij visnik Rivnens'kogo derzhavnogo humanitarnogo universitetu*. Vol. 8. pp. 231–236. [in Ukrainian].
 13. Tregub, K. (2015). Mas-media yak subyekt sotsialnoyi vidpovidalnosti [Mass media as a subject of social responsibility]. *Current issues of philosophy and sociology*. №4. pp. 136–140 [in Ukrainian].

14. The Conflict-Sensitive Journalism Teaching Guide: Philosophy and Practice. URL: www.forumzfd.de/system/files/document/Philosophy%20and%20Practice.pdf(accessed: 30.11.2020) [In English].
15. Furlong, G. T. (2005). The conflict resolution toolbox: models and maps for analyzing, diagnosing, and resolving conflict. John Wiley & Sons Canada, Ltd. [In English].
16. Koop, A. (2018). Conflict Sensitive Journalism. *A Toolbox for High Quality Conflict and Crisis Reporting*. URL: <https://www.thepeacebuildingpractitioner.org/2018/06/13/peace-journalism-conflict-journalism-key-principles-part-ii/> (accessed: 30.11.2020) [In English].
17. Mediasapiens [site]. URL: <https://ms.detector.media> (accessed: 30.11.2020) [In Ukrainian].
18. Medialab [site]. URL: medialab.online/news/lkursconflict (accessed: 30.11.2020) [In Ukrainian].
19. Ross, H. (2009). Conflict-sensitive reporting: state of the art; a course for journalists and journalism educators. URL: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000186986> (accessed: 30.11.2020) [In English].
20. Sanjana, H. (2002). Conflict Sensitive Journalism URL: <https://sanjanah.wordpress.com/conflict-sensitive-journalism/> (accessed: 31.11.2020) [In English].